09/04/2019

Εσωτερικό και Κειμήλια Ι.Ν. Κοιμήσεως Θεοτόκου Λίνδου

/ Ενορίες

Στις ανατολικές ακτές του νησιού, σε απόσταση 48χλμ. από την πόλη της Ρόδου, και πάνω στο ακρωτήριο της Κράνας βρίσκεται ο οικισμός της Λίνδου, ο οποίος αποτελεί ένα πολιτισμικό τοπίο στο οποίο συνυπάρχουν μνήμες όλων των περιόδων της ιστορικής και αρχιτεκτονικής εξέλιξης του χώρου.

Ο χριστιανισμός έκανε την εμφάνισή του πολύ νωρίς στη Ρόδο χάρη στο ιεραποστολικό έργο του Αποστόλου Παύλου, ο οποίος την επισκέφθηκε περί το τέλος της τρίτης αποστολικής περιοδείας του, κατευθυνόμενος προς τα Ιεροσόλυμα. Κατά την παράδοση, αποβιβάσθηκε στο μικρό λιμάνι της Λίνδου που έκτοτε φέρει το όνομά του, και με την παρουσία και το κήρυγμά του έθεσε τα θεμέλια της ορθοδοξίας, η οποία εδραιώθηκε και απλώθηκε σε όλο το νησί και δη στη Λίνδο. Απόδειξη του έργου του, ο μεγάλος αριθμός ναών ανεγερμένων διαχρονικά. Μεταξύ αυτών συγκαταλέγεται και ο Ιερός Ναός της Κοιμήσεως της Θεοτόκου.

Ο ενοριακός σήμερα Ναός της Κοιμήσεως της Θεοτόκου που δεσπόζει στον πυρήνα του οικισμού ανεγέρθηκε τον 13ο αι. στον αρχιτεκτονικό τύπο του ελεύθερου σταυρού με τρούλο πάνω στα οικοδομικά κατάλοιπα προηγούμενου, πιθανόν του 10ου αι. Το αρχικό οικοδόμημα επεκτείνεται δυτικά το 1489 με την προσθήκη σταυροθολιακού νάρθηκα που στέφεται με κωδωνοστάσιο στη νότια όψη. Εντοιχισμένα στο κωδωνοστάσιο τα οικόσημα του Μεγάλου Pierre d' Aubusson (1476-1503) και του Jacques d' Aymer de Chevalerie, καστελλάνου της Λίνδου επί μαγιστρείας του, καταδεικνύουν τον χορηγό. Η κατασκευή του νάρθηκα, επιβεβλημένη ίσως από την ανάγκη κάλυψης του αυξημένου εκκλησιάσματος, επέτρεψε την επέκταση του στεγασμένου χώρου της εκκλησίας.

Εξωτερικά του ναού, στο ύψος της βόρειας κεραίας, διαμορφώνεται χώρος, ανοικτός άλλοτε, που φαίνεται να αποτέλεσε ταφικό θάλαμο προορισμένο για τον ενταφιασμό κληρικών και δωρητών του ναού, όπως καταδεικνύουν οι εντοίχιες επιτύμβιες/αφιερωτικές επιγραφές. Η παλαιότερη εξ αυτών φέρει χρονολογία 1637 και μνημονεύει το όνομα της δωρήτριας Ντώμνας, συζύγου του καραβοκύρη Χατζή-Τζανετή. Προς επίρρωση αυτής της άποψης, η ιστόρηση επί της εξωτερικής επιφάνειας του βόρειου σκέλους της ένθρονης Παναγίας Βρεφοκρατούσας δορυφορούμενης από τη μορφή του κτήτορα, ιερέα Γεώργιο Παρδάκα και την παράσταση του θανάτου του Δικαίου, σύνθεση με σαφές εσχατολογικό χαρακτήρα,

χρονολογημένη στα 1675.

Ο κατάγραφος εσωτερικός διάκοσμος του ναού, διατηρημένος σε εξαιρετική κατάσταση, φιλοτεχνήθηκε το 1779 από τον αγιογράφο Γρηγόριο Συμαίο, όπως δηλώνεται στην επιγραφή άνωθεν της θύρας της βόρειας κεραίας. Το εικονογραφικό πρόγραμμα παρότι ακολουθεί εν γένει την καθιερωμένη διάταξη με εκτενές ωστόσο θεματολόγιο αντλούμενο από τον δογματικό, λειτουργικό και ιστορικό κύκλο, παρουσιάζει ορισμένες εικονογραφικές ιδιαιτερότητες.

Ενδεικτικά αναφέρονται η απεικόνιση του Αγίου Χριστοφόρου ως κυνοκέφαλου επηρεασμένη από την παράδοση που θέλει τον άγιο πριν ασπαστεί το χριστιανισμό να υπηρετούσε ως στρατιώτης στη Λεγεώνα των Κυνοκεφάλων και η παράσταση της τιμωρίας των Αγαρηνών, ενδεικτική του κοινού αισθήματος των υπόδουλων Ροδίων. Η ιστόρηση στιγμιότυπων από τη Δευτέρα Παρουσία στο δυτικό τμήμα του ναού είναι απόλυτα συνυφασμένη με το εκκλησιαστικό τυπικό που θέλει στο χώρο αυτό να ενταφιάζονται οι κτήτορες και να τελούνται οι νεκρώσιμες ακολουθίες.

Αξιόλογο είναι και το ξυλόγλυπτο επιχρυσωμένο και επιζωγραφισμένο τέμπλο του ναού, το οποίο φαίνεται να προέρχεται από παλαιότερο, όπως υποδεικνύει αφιερωματική επιγραφή που αναφέρεται στην αρχιερατεία του Κωνσταντίνου Μυτιληναίου (1671-1702), κατά την οποία προφανώς κατασκευάσθηκε. Η αμφιπρόσωπη δεσποτική εικόνα της Βρεφοκρατούσας Παναγίας της ΛΗΝΤΙΑΚΕΙΣ, όπως επιγράφεται, φέρει αναρτημένα μπροστά της πληθώρα ταμάτων, δημόσια μαρτυρία ευγνωμοσύνης προσκυνητών για προσωπικά γεγονότα θείας χάριτος σε κρίσιμη στιγμή της ζωής τους. Παρόμοιας τεχνοτροπίας και διακοσμητικής προσέγγισης με το τέμπλο είναι ο δεσποτικός θρόνος κατασκευασμένος το 1720.

Κειμήλια

Σε μία καλαίσθητη πρόσφατα εγκαινιασθείσα έκθεση που φιλοξενείται στα βόρεια του Ιερού Ναού της Κοιμήσεως της Θεοτόκου, στο χώρο όπου άλλοτε χρησιμοποιήθηκε ως ταφικό παρεκκλήσιο, παρουσιάζονται τα κειμήλια που φυλάσσονταν μέχρι πρότινος στα σκευοφυλάκια του ναού.

Στο μουσείο που οργανώνεται γύρω από τα θέματα της Θείας λατρείας, του ναού, της ναοσκεύης και των αφιερωμάτων παρουσιάζεται εύληπτα και μέσω σύγχρονων διαδραστικών εφαρμογών, η ιστορία και τα κειμήλια του ναού οργανωμένα σε τρεις ενότητες. Στην πλειονότητά τους τα εκθέματα χρονολογούνται μεταξύ 17ου και 19ου αι., ενώ δεν λείπουν και τα παλαιότερα. Ανεξάρτητα από τη χρονολόγησή τους, στο σύνολό τους παρουσιάζουν μεγάλη αρχαιολογική, λαογραφική και ιστορική αξία.

Οι φορητές ξύλινης εικόνες καταλαμβάνουν το μεγαλύτερο τμήμα της συλλογής

του μουσείου και εκπροσωπούν κάθε κατηγορία. Πρόκειται ουσιαστικά για εικόνες τέμπλου, προσκυνήσεως και εικόνες διαφόρων μεγεθών για ιδιωτική λατρευτική χρήση. Από πλευράς θεματολογίου, καλύπτουν μεγάλο μέρος της κλίμακας της ορθόδοξης δογματικής ιεραρχίας. Ενδιαφέρον παρουσιάζει και η συλλογή εντύπων και χειρογράφων, μεταξύ των οποίων εξέχουσα θέση έχει ένα ειλητάριο, έντυπο από περγαμηνή. Όσον αφορά στα λειτουργικά σκεύη, στο μουσείο εκτίθενται μοναδικοί σταυροί λιτανείας με χρυσεπάργυρη επένδυση, Άγια Δισκοπότηρα, Δισκάρια κ.ά. αντικείμενα εν γένει συνδεδεμένα με την τέλεση της Θείας Λειτουργίας και των διαφόρων ιεροτελεστιών. Αρκετά είναι επίσης τα εκκλησιαστικά υφάσματα και τα άμφια.

Συμπληρωματικές πληροφορίες
(Προτεινόμενες διαδρομές)

Ναός Αθηνάς Λινδίας, ακρόπολη, Λίνδος

Παραμένοντας στη Λίνδο και ακολουθώντας ένα πλακοστρωμένο μονοπάτι ο

επισκέπτης οδηγείται στο σημαντικότερο μνημείο της Λίνδου, την ακρόπολη που ορθώνεται σε έναν σχεδόν τριγωνικό βράχο ύψους 116μ. Καθ' όλη τη διάρκεια της ανάβασης μπορεί να θαυμάσει σειρά αρχαίων διαμορφώσεων και οικοδομικών καταλοίπων μεταξύ των οποίων τμήμα ανάγλυφης στο βράχο πρύμνης πλοίου (τριημιολίας) που επρόκειτο να χρησιμοποιηθεί ως βάση χάλκινου αγάλματος προς τιμήν του Αγησάνδρου, μία ελληνιστική στοά, τα ερείπια της βυζαντινής εκκλησίας του Αγίου Ιωάννου, τα προπύλαια και το ιερό της Αθηνάς Λινδίας, το οποίο αποτελεί και το σπουδαιότερο μνημείο της ακρόπολης.

Το ιερό της Αθηνάς Λινδίας που γνώρισε ιδιαίτερη ακμή κατά την ύστερη κλασική και ελληνιστική περίοδο εντοπίζεται στο νοτιοανατολικό άκρο της ακρόπολης. Η λατρεία της Αθηνάς πιθανώς αντικατέστησε παλαιότερη άγνωστης θεότητας στο σπήλαιο που ανοίγεται στο βράχο ακριβώς κάτω από τον ναό. Τα υφιστάμενα αρχιτεκτονικά κατάλοιπα ανήκουν στο ναό που οικοδομήθηκε στο τέλος του 4ου αι. π.Χ. Είναι δωρικού ρυθμού, αμφιπρόστυλος τετράστυλος διαστάσεων 22×8μ. Εκατέρωθεν της θύρας του πιθανώς ήταν τοποθετημένος ο 'Κατάλογος των Ιερέων', τμήματα του οποίου εντοπίστηκαν σε ανασκαφές στον οικισμό. Σύμφωνα με τους μελετητές είναι πιθανόν στο εσωτερικό του να δέσποζε χρυσελεφάντινο άγαλμα της θεάς, όπως αυτό στον Παρθενώνα.

Ιερός Ναός Αγίου Γεωργίου του 'Παχυμαχιώτη', Λίνδος

Παραμένοντας στη Λίνδο και κινούμενος ο επισκέπτης προς τη βορειοδυτική άκρη του οικισμού, συναντά τον ναό του Αγίου Γεωργίου του Παχυμαχιώτη του επάνω, ανεγερμένο το 1394/5 στον αρχιτεκτονικό τύπο του συνεπτυγμένου σταυροειδούς μετά τρούλου. Η οικοδόμηση ενός τέτοιου ναού απαιτεί από πλευράς κτιτόρων μία σχετική οικονομική ευχέρεια καθώς απαιτεί περισσότερο χρόνο, κόπο, πόρους και τεχνογνωσία από πλευράς μαστόρων.

Το συνεπτυγμένο εικονογραφικό πρόγραμμα, προσαρμοσμένο στον αρχιτεκτονικό τύπο του ναού και στις περιορισμένες διαστάσεις του, παρότι ακολουθεί εν γένει την καθιερωμένη διάταξη παρουσιάζει ορισμένες εικονογραφικές ιδιαιτερότητες. Μεταξύ αυτών και η απεικόνιση του Αγίου Επιφανίου, αρχιεπισκόπου Κωνστάντιας Κύπρου, η οποία δεν συνηθίζεται σε ναούς εκτός Μεγαλονήσου και ίσως θα πρέπει να ερμηνευθεί υπό το πρίσμα της παρουσίας κυπρίων μαρωνιτών στη φρουρά της Λίνδου ήδη από το 1348.

Το ενδιαφέρον, ωστόσο, εστιάζεται στην ύπαρξη πολύστιχης επεξηγηματικής κτητορικής επιγραφής που διατηρείται στο νότιο μέτωπο της αψίδας, το τόξο της

οποίας και ακολουθεί. Ως κτίτορες του ναού αναφέρονται ο ιερέας Κατασάμπας και η σύζυγος του κυρά Καλή, η οποία χαρακτηρίζεται ως κτιτόρισσα και μαγίστρισσα. Ο ναός ανεγέρθη, επί οικουμενικού πατριάρχη Αντωνίου, επ' ονόματι του Αγίου Γεωργίου του Παχυμαχιώτη για τη σωτηρία των ψυχών της οικογένειάς τους.

Η αναφορά του πατριάρχη σε μια εποχή κατά την οποία η Ρόδος είναι ιπποτοκρατούμενη και η Λίνδος είναι καστελλανία και επιπροσθέτως το νησί έχει Λατίνο αρχιεπίσκοπο, καθιστά το μνημείο unicum στο νησί. Η παρουσία του ονόματος του πατριάρχη φαίνεται να αντανακλά την προσήλωση των αφιερωτών στο ορθόδοξο δόγμα και πιθανόν θα πρέπει να θεωρηθεί φόρος τιμής προς τον πρόσωπό του, καθώς ο ίδιος μερίμνησε να τακτοποιηθεί το θέμα της τοπικής μητρόπολης που βρισκόταν σε εκκρεμότητα για αρκετά χρόνια.

Τέλος, η επιλογή του εικονογραφικού προγράμματος και η διάταξή του στο χώρο υποδεικνύουν ένα υψηλό επίπεδο εγγραμματοσύνης, ενημέρωσης ως προς τα τεκταινόμενα της εποχής και θεολογικής κατάρτισης των κτιτόρων, καθιστώντας την εικονογράφηση μεστή σε νοήματα και προσιτή κυρίως σε εξοικειωμένους θεατές.

Εκ της Ιεράς Μητροπόλεως Ρόδου